

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. Nr. 18.

Fylke: Møre og Romsdal.

Tilleggsspørsmålnr.

Herad: Gjennes.

Emne:

Bygdelag: Storlandet.

Oppskr. av: K. Grønseth.

Gard: Grønset.

(adresse): Storlandet.

G.nr. Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle. Ja.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

- 1.) Juletre er almindelig igse.
- 2.) Juletre ble først brukt i byen; men omkring århundreskiftet tok flere og flere til å pynte et furu- eller gran tre juleaften.
- 3.) Det ble også snart skikk og bruk å ha juletre på julefestene i skole og forsamlingshus og tilslutt ble kirken pyntet med strålende juletre til julegudstjenesten.
- 4.) En kjenner til at det ble pyntet med furu eller gran kvister og at det renskurte gulvet ble strødd med småhakket ener.
- 5.) Det er almindelig at det ved siden av juletre er pyntet med bevende blomster, julegælede og sammenplantninger av Tulipaner og grønt.
- 6.) Juletreene kunne være av forskjellig størrelse, ofte så store at de nesten nådde opp til taket. Gamle og enslige hadde som regel små tre til å sette på bordet.
- 7.) Juletreet er alltid pyntet med lys, tidligere med kjøpte ofte kulerte "juletrelys". Etter hvert som man også på landet fikk elektrisk lys, ble dette også nytt til juletrebelysning. Videre ble treet pyntet med såvel heimelaget og kjøpt juletrepynt julekurver med epler, nøtter og andre julegatter. På toppen en Julestjerne.
- 8.) Er det større barn i huset, er det som regel disse som pynter treet, Ellers mor eller far- eller begge.- I de siste ukene før jul er barna opptatt med å lage juletrepynt og julegaver.-
- 9.) I alminnelighet står treet s.n. på gulvet mens det hos gamle og enslige kan stå på et bord.-
- 10.) Juletreet tenkes julekvelden når jula er ringt inn fra kirkene. Har en elektrisk lys, blir det som regel tent de fleste kveller i jul og nyttårshelga til og med trekongers kveld.. Etter den tid blir det høstet og satt ut.
- 11.) Alle barna, far og mor og de øvrige voksne i huset går

Faint, illegible text, possibly bleed-through from the reverse side of the page. The text is arranged in several paragraphs and includes some punctuation marks like periods and parentheses.

rundt treet og synger julesanger og salmer som både barn og voksne har lært.-

- 12.) Treet blir som regel stående inne til over trekongers dag. Er det et grantre en har og varmt i stua, vil jo treet visne og nålene lett falle av, og da kan det bli tatt ut før.-
- 13.) Første gang det høstes er på juleaften; men det er helst "nedfallsfrukta" som blir tatt da. Alle julepakkene, gavene- blir nemlig lagt under treet, og når den tiden kommer at disse skal deles ut, får et av de mindre barna hente gavene fram og levere disse til rette vedkommende. Et av de større barna eller en voksen må si navnet som står på pakken ifall barnet ikke har lært å lese.- Har barna gjester i jula, blir treet oftest høstet ved denne anledning. Ellers blir resten av gottene høstet og pynten tatt av og tatt vare på når treet skal tas ut.-
- 14.) Det er grantre som blir nyttet til juletre. Enkelte kan også nytte furu, da nålene sitter fastere på disse.
- 15.) Her i bygda har jeg ikke hørt at noen har nytta "heime-laga" juletre.-
- 16.) Jeg har ikke hørt at noen har satt opp tre ved huset til jul, derimot var det tidligere alm. at grønne bjerketre ble satt opp på begge sider av inngangsdøra St. H anskveld.-Juleneget blir satt opp i Tunntreet eller et annet i nærheten av vånebygninga. Enkelte kan også sette det på en stang ved uthusbygninga. -

- 1.) Ingen nålevende kan huske at julehalm har vært brukt her i bygda; men en gammel kone-hun var født i begynnelsen av førrige århundre, før 1810- fortalte meg at hennes far brukte å legge halm utover gulvet i hennes barneår.-Julenatta lå både de større barn og tjenerne i halmen. Den var lagt jevnt utover hele gulvet og lå der iallfall til tredje juledag. Da jeg spurte hvorfor de sov i stua, sa hun at det var så mye stygt som var ute og før den natta; men i stua brann det lys, så der var de trygge. Hun fortalte at hennes far satte tjere-kors over dørene til fjøs og stald, og hennes mor bar graut på loven til "han som pasa fjøs og stall." Da jeg spurte hvorfor hennes far satte kors over dørene, svarte hun at kårset verget både folk og fe mot mørkenaktene.

Tilslutt noen ord om hvordan jeg husker julekvelden i mitt hjem på Grønset for 74-75 år siden.

Det hvitskurte stuegulvet ble dekket med småkaker eine om ettermiddagen. Bad hadde man ikke den gang; men om etteernmiddagen ble det varmet vann i en "storgryte" og en stor stømp ble båret inn i kjøkkenet. Denne ble $\frac{3}{4}$ fylt med det varme vannet, og etter tur og orden

fikk alle husets folk et bad tok så på rene-helst nye klær. Mannfolkene var først, og stampen ble tømt ~~XXXXXXXXXX~~ og så fylt igjen, og så var det kvinfolkenes tur.-

Alt måtte være ferdig før kl. 5, for da begynte julen.-

Kom juleaften på søndag, foregikk badningen dagen i forvegen.

Kl. 5 var langbordet i den store dagligstua dekket. På bordet stod 3 stk. trearmede lys og mye og god mat. Hovedretten var stekt saueribbe. det var ellers ~~XXXX~~ brød, lefse, 3 store smørformer, ost og mysmør Til drikke vænet melk og så øll i et par store boller.

Før måltidet ble sunget et vers av en julesalme og far bad bordbønnen. Etter måltidet igjen bordbønn og så hentet far en flaske i kråskapet og et litet glass og så fikk alle en dram, og mor bar fram et brett med småkaker.- Etterpå fikk alle det travlt med å sjøre fra seg arbeidet i fjøs og stald, og det vanket nok godbiter der også,- mens mor og innegjenta hadde nok med å stelle istand det egentlige julekveldsmål.

Det var rømmerrot og etterpå lutfisk med tilbehør.

Før måltidet sang alle "Et lite barn så lystelig" og etter måltidet læste far juleevangelet. Etterpå en bønn og så en salme igjen. Så fikk mannfolka en dram igjen, og så kom mor med julegaver til samtlige i huset. Det var alt sammen nyttegjenstander: kjelety forskle, hodeplagg til kvinnene og strømper, vatter o.s.v. til mannfolka. - Til vanlig skulle alle være i seng kl. 10 den gang; men julekvelden ble klokka både 11 og 12. Ute var det mørkt og kaldt, inne var det lyst og varmt, og samtalen som under måltidet var noe treg, var livlig og koseleg. Helst var det fars farbror som førte ordet; han var et "oppkomme" av historier fra gamle dager, og han kunde også fortelle "nifse" historier så håret kunne reise seg på ens hode; men på en slik kveld var det bare koselige ting han fortalte.- Bordet stod dekket, og den som vilde, kunde forsyne seg, og det ble til at de fleste tok en lefse eller anna godt før de takket for alt godt på denne hyggelige julekveld.- Slik artet seg vel julekvelden hos de fleste den gang. Det var iallfall hos oss et rent patriarkalsk forhold i heimen. Det var ingen streiker eller misnøye, alle delte både godt og ondt og følte seg som familiemedlemmer.-